

॥ तत्सत् परमात्मने नमः ॥

श्री तीलक नाटक समाज.

वीर केशरी.

नाटकनां गायने.

रचयिता:—गौरीशंकर त्रिभुवन डिपाध्याय राजकुशी.
छपायी प्रसिद्ध करनार.

श्रीमन्मलाल भंडारदास दलाल.

श्री तीलक नाटक समाजना भाविक.

दात्रभु. शान्तिभुवनथीअटर पानडारना नाडे—अमदावाद.

आवृत्ति त्रीण.

प्रत ३०००.

सने १९२१.

संवत् १९७७.

आ पुस्तक क्लेन ओडवोडेट प्री. प्रेसमां शा. श्रीमन्मलाल
ओडवोडेट ओडवोडेट, वीकीया वाडी—अमदावाद.

किंमत ३. ०-४-०.

८४२२

વીર કેશરી નાટકનો ટુંક સાર.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ ૧લો—સ્થળ વિતસ્તા નેલમાં નદીનો કીનારો, રાજરજવા-
ડાઓની સભા, સીકંદર મહાન એલેકઝાંડરને નદી ઉતરતો અટકાવી
યુદ્ધ કરવાની ક્ષત્રિ રાજકર્તાઓએ પ્રતિજ્ઞા કરવી, ઇંદીરાકુમારીએ યુ-
દ્ધમાં વિજય મેળવનારને પરણવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી, જ્ય માટે હીંદેવી
પ્રગટ થઈ આશીષ આપવી, સીકંદરના દુત એલિસ્ટીયનને સભામાં
ઓલાવવો, દુતે રાજકર્તાઓને સંધી કરી માર્ગ આપવાનો સીકંદરનો
પેમામ સંભળાવવો, પુરરાજ (પૌરસ) પ્રમુખ સર્વ રાજકર્તાઓએ
સીકંદરનો નાકજુલ કરી યુદ્ધ આરંભવાનો જવાબ આપવો તેથી સીકં-
દરશાહ સાથે દુતે કરેલા સંકેત મુજબ એક તીલરમાતીક સંદુક કે જે
વેપણે તેના જોરથી દુત સભામાંથી અંગ્રાલીક રાજકુમારીનું હરણ
કરી આલ્યો જાય છે.

ટુંકલો.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ રાજમહેલ પાસેનો રસ્તો, ગુણવંતી તથા
સુહાસીની પોતાના પતિ કે જેઓ પરઝીવંપટ છે તેઓને બધ પ-
માડી સુકિતથી ઠેકાણે લાવવાની આમનસામન સલાહ કરે છે, તેવામાં
ત્યાં રાહુમલ આવે છે, સુહાસીની તરફ પ્યારના ઉમરા કાઢે છે, સુ-
હાસીની તેને મળતી થઈ પોતાને મુકામે આવવા કહે છે રાહુમલ
જાય છે, બાદ પોકગસીંહ આવે છે, ગુણવંતી પ્રત્યે પ્યાર જાહેર ક-
રે છે, તે પશુ પોકગસીંહને પોતાના મુકામે આવવા કહે છે.

પ્રવેશ ૩જો—સ્થળ નેલમાં નદીનેકીનારે સીકંદરની છાવણી, એલિસ્ટી-
યન અંગ્રાલીકને ઉઘવી લાવી તેને શાહ સાથે સંધીના કરાર કરવા

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૪૨૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૫૪૨.૩૨૧૨૧.

વિષય ૬૦૦.૨૦૪

સમજાવે છે, હાથ આપે છે, અંખાલીકા તે વાતને તરછોડી કાઢે છે, ખતેમાં રસાકસી, હથીયા રોથી પરસ્પર હલ્લો કરે છે, સંકત મુજબ સીકંદરશાહનું ત્યાં અચાનક આવ્યાનો ડાળ કરી આવવું એક્રિસ્ટીયનને જખરી કરતાં રોકવો, એક્રિસ્ટીયનનું જવું, અંખાલીકા સીકંદરને જોતાજ મોઢ પામે છે, સ્વદેશ પ્રત્યેની લાગણી જતી રહે છે. સીકંદરશાહ અંખાલીકા પ્રત્યે માનભરી રીતે વિનય કરે છે. અંખાલીકા પ્રેમાસક્ત ખતી સીકંદરને અનુમોદન આપે છે. સીકંદર આશ્ચર્ય સાથે અંખાલીકાના મનનો ફેરફાર સમજી જાય છે. અને તેનો લાભ લઈ અંખાલીકા તરફ દીલસોજી જાહેર કરે છે, અંખાલીકા મરયાળી બાબામાં શાહનો પ્રેમ માગે છે. સીકંદર વિષય વીલાસને ધીકારનાર હોવાથી અંખાલીકાની માંગણીને અંતરથી નાકમ્ય કરે છે. પણ રાજ્ય પ્રકરણીય નીતીને અનુસરી સમયાનુસાર અંખાલીકાના પ્રેમનો સ્વીકાર કરે છે. અંખાલીકા પંજાબ દેશ જીતાવી આપવાની, પુરરાજને કેદ કરવાની, તથા છૂપી રીતે અચાનક હલ્લો કરવાની યુક્તિ ખતાવે છે. બદલામાં પોતાના અંધુ તક્ષસીલને પંજાબનું રાજ્ય આપતા તથા ઇંદીરા રાજકુમારી તેની સાથે પરણાવી આપવાની શરત કરે છે. સીકંદર સર્વ કાંઈ કમ્યુત કરે છે. તેવામાં અચાનક નદીમાં મહાન જળચર પ્રાણી જેવું તરવું દેખાય છે. સીકંદર અને અંખાલીકા તે જોવા નદી કાંઠે જાય છે. જળચર પ્રાણી સ્ત્રીમરના રૂપમાં ફેરવાઈ જાય છે. સેના સાથે પુરરાજ તેમાં માલમ પડે છે. સીકંદરને મનઃકીત કરી પુરરાજ અંખાલીકાને છોડાવી જાય છે.

ટીપ્પણી.

પ્રવેશ ૪ થો—રથગ ઇંદીરાનો મહેલ, સુંદરી અને સાહેલીઓનો પ્રેમસુંગાર સંબંધી આનંદી વાર્તાલાપ, ઇંદીરા તે સીકંદ વીગેરે આવે છે.

લગાઇમાં હિતરવા સૈન્ય વ્યવસ્થા કરે છે, તેગસીંહ પોતાના પુત્ર સરોજને દેશસેવામાં રજુ કરે છે. તેગસીંહને લશ્કર લઈ આવવા, જવાનો હુકમ, ઇંદીરાનું આરામ માટે જવું. પૂર્વ પ્રેમી સરોજ અને સુંદરીના પ્રેમી મેળાપ.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ તક્ષશીલનો મહેલ તક્ષશીલ ઇંદીરાને મેળવવા માટે યુદ્ધમાં વિજય મેળવવા નીશ્ચય કરે છે. ઇંદીરા આવે છે. તક્ષશીલની આસક્તી. યુદ્ધમાં વીજયી થવા ઇંદીરાનું કહેવું. તક્ષશીલ અંદર જાય છે. અંબાલીકાનું આવવું, ઇંદીરા અને અંબાલીકાની સીકંદર સંબંધે વાતચીત, અંબાલીકા શાશ્વતથી ઇંદીરાને ફેડવાની તજવીજ ચલાવે છે, ઇંદીરા તેનો આશય સમજી જાય છે, ખન્નેમાં મતફેર. વાદવીવાદ અને વીરક્તતા. ઇંદીરા જાય છે. તક્ષશીલ આવે છે અંબાલીકા તક્ષશીલને બંનેરે છે, ઇંદીરા પુરૂને ચાહે છે, અને પ્રતિજ્ઞા કરી છે તે એક પુરૂના લાભ માટેજ છે, એવું હસાવે છે, બગીચામાં પુરૂ તથા ઇંદીરાને છુપા મળેલા જતાવી આવવાનો ઠરાવ કરે છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—ઈંદીરાનો બાગ, ઇંદીરા પુરૂ સંબંધે પ્રેમેશ્વર કાઠે છે, પુરૂરાજ આવે છે, ઇંદીરા તેને અંબાલીકાના ફરેખની હકીકત જણાવે છે, પુરૂ તેઓ પુટેલને છોડી દેવા વીચાર રાખે છે, ઇંદીરા તક્ષશીલને હાથપર રાખવાની સલાહ આપે છે, પુરૂ તે સલાહ માને છે, અંબાલીકા તક્ષશીલ સાથે આવી પુરૂ અને ઇંદીરાને શુભચુષ્પ વાતો કરતાં જતાવે છે, તક્ષશીલ તે જોઈ જોમાઈ ક્રોધ પામે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્થળ પોકળસીંહનો મુકામ, સુહાસીની પાસે રાહુમલ આવે છે, કામકીડાની માંગણી કરે છે. સુહાસીની તેને ખનાવે છે, સંકેત મુજબ શુભવંતી પુરૂષ વેશમાં ત્યાં આવે છે, રાહુમલ છુપાય છે, શુભવંતી રાહુમલને ખનાવવા હટપટાંગ વાતો ચલાવે છે. શુભવંતી જાહેર થાય છે,

ધારણા પ્રમાણે પોકળસીંહ આવે છે, રાહુમલ ગભરાય છે; તેને સ્ત્રી-
વેશ પહેરતી સુંદરી તરીકે રજુ કરે છે. ગુણવંતી ધરમાં છુપાઈ
છે, પોકલ બંદર આવે છે, સ્ત્રીરૂપે રાહુમલને જોઈ આશ્ચર્ય થાય છે;
સુહાસીની રાહુમલને ખુલ્લો પાડે છે, પોકલસીંહ જોઈ જાય છે,
સુહાસીની ઉલટીટાંગ પોકળના ગળામાં નાખે છે, પરંતુ લંપટને
પ્રત્યક્ષ પકડી પાડવાની યુક્તિ કરી છે, એમ સમગ્રની પોકલને
શરમીટો બનાવે છે, રાહુમલ જાન બચાવે સમજે છે.

પ્રવેશ ૮ મો તક્ષશીલનો મહેલ, બેદીત્ર બનેલો તક્ષશીલ તેને
અંબાલીકા આવી વિશેષ ઉશ્કેરે છે, સીકંદરથી મીઠતા કરવા અને
પુરને પકડાવી દેવા, ઇંદીરાને પકડી કબજે લેવા સલાહ આપે છે,
વ્યગ્ર મનનો તક્ષશીલ ઇંદીરાને મેળવી આપવાની કબુલ્લાત લઈ તેમ
કરવા કબુલ થાય છે, ઇંદીરા આવે છે, તક્ષશીલ તેની પાસે પ્રેમ
મંત્રિ છે. ઇંદીરા પોતાની શર્તાના સમ્મત થઈ હાલ તેમ ન કરી શકવા
લાગ્યારી જણાવે છે તક્ષશીલ લડાઈમાં ન ઉતરવાને પોતાનો હરાવ
જણાવે છે. ઇંદીરા ઉપાલંબ કરે છે, અંબાલીકા સંકેત પ્રમાણે સેના
સાથે ઇંદીરાને કેદ કરે છે.

ટુલ્લો.

પ્રવેશ ૯ મો—જેઠમ નદી કાઠિ કાઠિએ અંબાલીકાની યુક્તિ
મુજબ સીકંદર સેના સાથે નદી તરી આવે છે. દગાનો શૌર પોકાર
થાય છે પુરરાજ જુજ સેના સાથે આવી પહોંચે છે. યુદ્ધ થાય છે.
પુર સીકંદરને હારાવે છે તેટલામાં પાછળથી આવી તક્ષશીલ પુર-
રાજને કેદ કરે છે.

ટુલ્લો.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ તક્ષશીલના મહેલમાં સીકંદરનો દરબાર બીજ્યના નૃત્યગીત. પુરરાજ પર અંતરની ચાહના હોવા છતાં કસોટી કરવા માટે ઉપરથી નારાજ બતાવવાની એશીરૂપીયને સૂચના કરી તેને પુરરાજને બોલાવી લાવવા મોકલે છે. પુરરાજનું કેદી હાલતે આવવું, સીકંદરે તેને મારી માંગી સંધીના કરાર કરવા કહેવું. પુરરાજે તે વાત ઈન્કાર કરવી, શાહે હજથી કરેલા વિજયને નાક-શુભ કરવો. સીકંદરે બહાનાથી પુરને સમજાવવા પ્રયત્ન કરવો. પુરએ તેથી ચલોત ન થતાં શાહને નીતીનો બોધ કરવો. સીકંદરે દમ કસવો, પુરએ દ્રઢતાથી તેનો જવાબ વાળવો. તલવાર બાજીની માંગણી, એશીરૂપીયને અંબાલીકા તથા તક્ષશીલે પુર સાથે તલવાર બાજીમાં ન ઉતરવા શાહને સલાહ આપવી, વીર ધર્મને અનુસરી સીકંદરે પુરરાજની માંગણી માટે પ્રસન્નતા જણાવી પુરરાજને મુક્ત કરી તેની તલવાર આપવી. પુરરાજ તથા સીકંદરનું દ્વંદ્વયુદ્ધ. સીકંદરની હાર, એક ગ્રીસ સરદારે શાહના અચાવમાં રહી પુરરાજને જખમી કરવો, સીકંદરે સરદારના અનિતીના કૃત્યપર ક્રોધ કરી તેનો વધ કરવા જણાવે કહેવું. પુરરાજે તેને ક્ષમા આપવા શાહને કહેવું. સરદારનો જણાવેલા હાથથી બચાવ.

ટુપ્પો.

પ્રવેશ ૨ નો—રાહુમલનો મુકામ, સુદારીની તથા ગુણવંતીનો સંકેત પોકળસીંહનું આવવું, દામકીકાની આતુરતા, ગુણવંતી બહાનાં બોળાને વખત વીતાવવો, ધારણા પ્રમાણે રાહુમલનું આવવી લાગવું, પોકળનું ભયભીત થવું, તેને પુતળું બનાવી ઉભો રાખવો, રાહુમલનું અંદર આવવું, પુતળું બેઠા વિરમય, ગુણવંતીએ

જાણી જોઇને ફેંસલો કરવા દેવો, રાહુમલે જોઇ જાઇ પુતળાને
જપાસવું. પોકળસીંહ ખુલ્લો પડવો આ ગોટાળાનો, ખુલાસો માગવો,
ગુણવંતીએ રાહુમલને ચતુરાધી ઉલટો સપડાવવો, સુહાસીનીએ બહાર
આવી રાહુમલ ક્યાં છે તે પુછવું, રાહુમલ તથા પોકળ બન્નેનું મલ-
રાવવું, સુહાસીનીએ રાહુમલ પોતાને ચાહે છે, તેવી વાત કરવી. રા-
હુમલે મુક્તિથી પોતાના અચાવમાં કોઇ બીજોજ મારો વેશ લેનાર
તેને ચાહનાર છે એવો જવાબ દેવો અને તેને પકડી લાવી બતાવ-
વાને બહાને ખસી નીકળવું. પોકળસીંહે ભયથી સમજી જઈ પશ્ચાતાપ
કરવો. પોકળને ગુણવંતીની સીખામણ, સુહાસીની પર પોકળનો પ્રેમ.

પ્રવેશ ૩ જે—સ્થળ તક્ષશીલનો મહેલ, સીકંદરના વિજયના મા-
નમાં મીજલસની તૈયારી, અંખાલીકા તથા તક્ષશીલ ઈંદીરા અને પુ-
રુમા કલહ કરાવવાની મુક્તિ રચે છે, પોકળસીંહને ગામડીયાનો વેશ
કરી કપટ પત્ર આપવા પુરુરાજ તરફ મોકલે છે. મુઆરકાદી ગાન-
તાન, સીકંદરે ઈંદીરાને બોલાવવી, પુરુરાજના મૃત્યુની ખોટી ખબર
આપી તક્ષશીલ સાથે પરણવા ફરમાન કરવું, ઈંદીરાએ તેથી આ-
શ્ચાત પામવો, તક્ષશીલને ધીક્કારવો, કસોટી કરી ઈંદીરા પર સીકંદરે
મનમાં ખુશ થઇ તેને ઉપરથી દમકસી તક્ષશીલને પરણવાનો વિચાર
કરવા માટે એક રાતની મુદત આપવી. શાહનું જવું, તક્ષશીલે ઈંદી-
રાને સમજાવી દમ દેવો. ઈંદીરાએ દહતા જણાવવી, બજારનારની
તૈયારી, સરોજનું અચ્ચાનક આવવું, ઈંદીરાને અચાવી તક્ષશીલને કેદકરવો.

ટૂંકો.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ, પુરુરાજનો મુકામ જખમી હાલતે પુરુરાજ
વીંધીની વીંધીત્રતા વીચારે છે, પોકળસીંહનું ગામડીયાના વેશ આવવું.

પુરરાજને પત્ર આપવો. પુરરાજે પત્ર વાંચવો, ઇંદીરાનો તક્ષશીલ-
પરનો પત્ર છે એમ જાણવું, પત્રની બીનાથી કાપીત તથા હિંદાસી
ચવું, ઇંદીરા તક્ષશીલના પ્યારમાં છે, એવો બહેમ. પત્ર પાછો આ-
પવો. પોકળે હુલસી પત્ર અહીં આપ્યો છે એમ ખુલાસો કરવો. અને
પત્ર લઈ જવો. ઇંદીરા તથા સુંદરી આવે છે, ઇંદીરા તરફ પુરરાજની
ઘતરાજી ખુલાસો. ઇંદીરાની દલીલ. પુરનો તીરસ્કાર. ઇંદીરાનો અ-
ફસોસ અને સીકંદર રૂબરૂ સમ્યાષ્ટ જાહેરમાં લાવવા ઠરાવ જણાવી જવું.

પ્રવેશ ૫ મો—રાહુમલનું મકાન, ગુણવંતી સુહાસિની તથા પો-
કળસીંહ રાહુમલને ઠેકાણે લાવવાની રચના રચે છે. પોકળસીંહ રાહુ-
મલનો વેશ લે છે, રાહુમલ આવે છે તેને નકલી તરીકે બનાવે છે.
અસલ રાહુમલ તરીકે પોકળસીંહ રજુ થાય છે રાહુમલને આશ્ચર્ય
અને જુઠાણામાં સપડાયા સંબંધી ખેદ, રાહુમલે પોતાનું ખરાપણું
કહેવું, સફળે તેને ફટકા મારી ઢાઢી મુકવો રાહુમલે નીરપાયસા હ
સીનીને ચાહનાર પોતેજ છે, એમ કથુલ કરવું, હમશીકલ (મળતા
બહેનો) જોટાળો સમાપ્ત થવો. જોટાળાના કારણરૂપ પરબી લંપટ-
પણના અપરાધ માટે પશ્ચાતાપ. બન્નેએ પોતાની પત્નીઓની નેક
ચાલ માટે શીદાગીરી જણાવવી.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સ્થળ, તક્ષશીલના મહેલમાં દીવાનખાનામાં પુરરાજને
બોલાવી છેવટ ફસોટી કરી મીનતા કરવાનો સીકંદરનો વીચાર. પુરરાજ-
ને તેડી એલ્ફ્રીસ્ટીયનનું જવું. વેશ બદલી કરી ઇંદીરાનું આવવું, ફરી-
યાદ કરવી. ન્યાય માટે સીકંદરનું વચનદાન મેળવી પોતાનું શીષ્યભાગ-
કરવાની પેરવી કરનાર સખસના સાક્ષી તરીકે સીકંદરપર ઇંદીરાએ તોહ-
મત મુકવું, સીકંદરનો કોલ, ઇંદીરાનું જાહેર ચવું, પુરરાજનું આવવું, તક્ષ
શીલનું આવવું. સીકંદરે ઇંદીરાને ઉપલક્ષ રીતે આમ, દોષ-સોજ કરવા

માટે દોષીત મળુવી, પુરૂરાજપરનો પ્યાર તજી તક્ષશીલને પરણુવા કહેવું, પુરૂરાજને ઇંદીરાને તેવી ધરજ પાડવા કહેવું, પુરૂરાજે તટસ્થ રહેવું, ઇંદીરાએ પુરૂરાજ તરફ પ્રેમ જાહેર કરવો, બાદશાહે પુરૂરાજને તટસ્થ રહેવા માટે તથા ઇંદીરાને હુરમ ન માનવા માટે ગુન્હેગાર ઠરાવી કેદ કરી વધનો હુકમ દેવો. ઇંદીરા તથા પુરૂરાજની ઉદાસીનતા દીક્ષા બેઠોરી લેવા તૈયાર થવું, સાખત કસોટી જલ્લાદોને ગરદન ધરવી સીકંદરનું તેઓની ધર્મનીતી અને દૃઢતા માટે અત્યંત પ્રસન્ન થવું. શીક્ષા માફ. પ્રેમથી ભેટવું અને નેકીના બદલા તરીકે મીત્ર બનાવી સમગ્ર પંજબનું રાજ્ય અર્પણ કરવું. આ બનાવથી અંબાલીકા તથા તક્ષશીત્રનું દ્વેષે બરાવું, પોતાના ઇનામની માગણી, શહેનશાહે તેઓને તેઓનાં કૃત્યનું બાન ઠરાવવા ઇનામને બદલે અપરાધી જણાવવો તેથી ઉસ્કેરાઇ જઇ તક્ષશીલ સીકંદરપર હુમલો કરે છે, સીકંદર તેને ઠાર મારે છે.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ કોહીમાં પર્વતમાં રાજમહેલ. ઇંદીરા પુરૂરાજે તીરસ્કાર કર્યા સંગથી શોચમાં. સાહેલીઓનો વીનોદ પ્રસંગ, કેદી અંબાલીકાને લઇ સીકંદરનું આગમન, કપટપત્ર રજી કરવો. અંબાલીકાની મુખજીબાની, પુરૂરા મનનો સંદેહ જવો, અંબાલીકાનો ન્યાય, પુરૂરાજના માનને ખાતર અંબાલીકાને મારી. ઇંદીરા પ્રત્યે પુરૂરાજે પ્રણયમાં બેઠેમ કર્યા માટે ક્ષમા માંગવી, અભેદ પ્રેમ.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ સરોજનો. જિતારો, સુંદરી સરોજનું આનંદી મીલન, લમ માટે ઇંદીરા દેવીની આગ્રા મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવાનો ઠરાવ, પુરૂરાજનું આવવું. અંબાલીકાની હીલચાલપર નજર રાખવા સરોજને મોકલવો.

પ્રવેશ ૩ જો-સ્થળ તક્ષશીલનો મહેલ. અંબાલીકા સીકંદરે પોતાના ભાઈને માર્યો. તે માટે તથા પોતાના અપમાન માટે વૈરના વીચાર કરે છે. પોકળસીંહ તથા રાહુમલે તેમાં મદદ કરનાર તરીકે ગ્રીસ સરદાર કે જેને સીકંદરે શિક્ષા કરી હતી, તેને લાવી મેળવેલો છે. તે સર્વ મળી સીકંદરના ખુનનો ઠરાવ કરે છે, અને તે ખુન કરાવવા માટે સીકંદરના અંગરક્ષક સૈનીક અમલદારને કહેવામાં આવે છે. અંગરક્ષક બે અમલદાર આ કામ માટે ના કહે છે. જેથી અંબાલીકા તથા સરદાર અમલદારોનું ખુન કરવા તત્પર થાય છે. અચાનક ગુણવતી આવી પહોંચે છે, તે પાપી કામમાં આડે આવે છે. શાહી અમલદારોનું ખુન સરોજનું આવવું ભેદ જાણી લઈ શાહને ખાતમી પહોંચાડવા જવું.

પ્રવેશ ૪ થો—સીકંદરની છાવણી, સીકંદરને પુરરાજ તથા સરોજ આવી કાવતરાની જાણ કરે છે, સુકિત ગોઠવવી, સર્વેનું છુપાઈ જવું, ખુનીઓનું આવવું, સીકંદરની જગોએ સીકંદરના બાવલાપર ઘા, સીકંદર તથા પુરરાજે ખુનીઓને પકડવા.

(ટેબ્લો.)

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ શાહના ખુનના અંજનમની વાટ જોતા રહેલા પોકળસીંહ તથા રાહુમલને સરોજસીંહ તથા એલરીસ્ટીયન સદાધર્મી પકડે છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સીકંદરનો દરબાર, સીકંદર પુરરાજ તથા ઈંદોગ વીગેરે સમક્ષ પકડાએલ અંબાલીકા તથા ગ્રીસ સરદાર વીગેરેને લાવવામાં આવે છે પાપીઓનો ન્યાય, પાપીઓનો પૂર્ણ પશ્ચાતાપ. દેશદ્રોહી અંબાલીકાનો મરીને પ્રાયશ્ચીત કરવાનો ઇરાદો. સ્ત્રીજન જાણીને તેને બચાવવા સીકંદરનો ઇરાદો. પુરની તેમાં સમતી. આનંદ પ્રસંગના માનમાં ગુન્હેગારોને ક્ષમા. સીકંદરે નેકીવંત ક્ષત્રીનરોની કદર ખુબી. પુરરાજની મીત્રતાની સલામતી તથા પુરરાજ અને ઈંદોરા તેમજ સરોજ સુંદરીનો હૃદયમેળાપ શુભાશીર્વાદ છતીશુભમ.

શ્રી વીરકેશરી નાટકની પાત્ર સંકેતના.

પુરુષ વર્ગ.

સીકંદર... } શ્રીસ દેશનો જગતજીત બાદશાહ.
(મહાન અલેક્ઝાન્ડર) }

પુરુરાજ (પૌરસ) ... પંજબ લાહોરનો મહારાજ.
તક્ષશીલ ... પંજબ પૈકી એક ભુપતી.
એલશિષ્યન ... સીકંદરશાહનો દુત
શ્રીસીય સરદાર ... સીકંદરનો અંગરક્ષક અમલદાર.
તેગસીંહ ... ઇંદીરા કુમારીનો સેનાપતી.
સરોજસીંહ ... તેગસીંહનો પુત્ર
પોકલસીંહ ... } તક્ષશીલના ખંડીઆ રાજાઓ
રાહુમલ ... }

સ્ત્રી વર્ગ.

ઇંદીરા દેવી ... કાલીમા પર્વતની રાણી.
અંબાલિકા ... તક્ષશીલની બહેન
સુંદરી... ... ઇંદીરાની સખી
મહાસીની ... પોકલસીંહની સ્ત્રી
શુભવતી ... રાહુમલની સ્ત્રી

સ્થળ—પંજબ—લાહોર—તક્ષકનગર.

શીવાય દરબારી, લશ્કરી, સહેરીજનો, દારપાળ અને વારાંગ-
નાઓ વીગેરે.

શ્રી ઐ

વીર કેસરી

નારકનાં ગાયનો.

સુત્રધાર—

૧

ૐશ્રી બંસીધારી પ્રજપતિ બનમાલી
બલીહારી બલીહારી વંદુ વહાલા વારી વારી
મંગલ સુરત પ્રભુ પ્રિતી વારીધી
પાહી પાહીહો પ્રાર્થ સારથી શ્રેયના નીધી
તવકૃતિ રસવતી કરકરધારી હરિ સુણી વિનંતી
મહદ વરદ પદ તમારૂં સદ્ગુણ કરો—સીદ્ધ કરો

કામના હે શ્રીપતિ

બાગાઓ—

૨

તીર તરકસ તન ધરીને શુરવીર રણધીર આવ્યા
દેવ હુહુલી ગડગડીયાં પ્રીતેથી સુર સુંદરીએ વધાવ્યા
અટલ અડગ લીપણ પણ દેશ હીત લીધ
કેસરીયાં કરી રણમાળા ધરી અભય ખ્યાલા પીધા
શીર સોખ્યાં દેશ દાઝમાં મુખે સુચશ વહોરી લીધા
જગ અમર નામ કીધાં એવા દેશ ભક્તએ—તીરો
સ્વતંત્રતામાં પૂર્ણ પ્રભાકર કેસરી બળવતા

ધર્મ નિતિમાં ધ્રુવ ધુરંધર મહારથી મહમાતા
હિંદ માતાના પુત્ર પનોતા અનમીને અટકા
દેશે દેશ દીધા ડંકા એવા બહાદુર બંકાએ—તીર૦

રાગ મંડળ—

૩

જય રહો જય રહો હીંદના નરેશનો સ્વદેશનો
સદાય જય રહો.

હાં દેશની સ્વતંત્રતા શ્રેષ્ઠતા સ્વાધિનતા

કાયમ દાયમ રહો—

જય રહો.

માતૃ સેવાના પ્રસાદથી ધર્મ નીતિના પ્રતાપથી

યશ વરો શુરનરો જંગે ચડો—

છંદીરા—

૪

ખના તે હીંદના સંતાન, લડે જે હીંદને કાળે

લડે જે હીંદને કાળે. મરે જે હીંદને કાળે

દુભાતો દેશને દેખી, ચડે વારે ઉમંગેથી

પ્રભુ કે બાદશાહોથી, બુઝે જે હીંદને કાળે

ન મોંઢે માયા મહાબતમાં, ન લોભે માલ દોલતમ

છવન જર પ્રાણ સૌ પલમાં, તબે જે હીંદને કાળે

યતો ધર્મ સ્તતો જય છે, કરો યાહોમ શો ભય છે

અમર તે થાય નિશ્ચય છે, મરે જે હીંદને કાળે.

શુભવંતી—

૫

અરે ઓ હીંદ હિતેચ્છુ હીંદના લગનની રીત સુધારો
સાયક ભેડલા મેળવો જેથી થાય સંસાર સુખાળો—અરે.

બાળ વિવાહ ને વૃદ્ધ વિવાહ કે પૈસાના વિવાહ થાય
ગુણ સ્વભાવ વિરુદ્ધ વિવાહથી દેશનો દાટ વળાય
હાય લાગે અંતર લ્હાય—અરે૦

હીરાના હાર ને મોતીની માળામાં નથી સંસારમાં સુખ
અમો જેવી નવ યોવના નારીને જુગતી જોડી વિના
દુઃખ દુઃખ સંસાર માહે ન સુખ—અરે૦

ગુણવંતી—

૬

આપ પાપક વાડીમાં પધારજો દેહરીલાલ
મંદીરની સામે મકાન છે, નીચે દેશી દારૂની દુકાન છે.
રંગરંગીલા ચાલ મારી પાડેશમાં તુળશી ક્યારાનુ નીશાન છે
(છબમાં) તુળશીના ઝાડનું નીશાન છે—દેહરીલાલ૦
અખંડને અલંગ આજ સાંજ પહેલાં આવજો
હડતાળવાળાનું તોફાન છે જખડું હડતાળવાળાનું
તોફાન છે—દેહરીલાલ૦

પોકલ—જોખમ ભરેલું કામ પુરી પંચાત છે ધાસ્તી છે
આકૃતમાં જાન છે, મારા બાપ ધાસ્તી છે—દેહરીલાલ૦

અંબાલીકા—

૭

સુંદર ગોરી ગોરી છબી આ લાગે પ્યારી
હારે મારા પ્રેમી પાતળીઆજી લનમન તમપર વારી
પ્રણય પરિક્ષક છે દીલદરીઆદર્શ પામી મુજ લોચન
ઠરીયાં.

પ્રીતે પળજો સુખકર નૌતમ ન્યારા
ના બુલી બચો મનહર મોહન મારા
હારે મન મંદીરમાં વસીયા બની પ્રીયની પુબરી

સાહેલીઓ—

૮

રે બની જીવતી જોખન ઉભરાતી
 સુંદર શું સોહાતી, મદન મદમાતી—રે બની
 મનહર મયંક મુખ મુગ્ધા મધુરી
 અલખેલી ઇંદ્રની પરી
 ખંજન નયન નેહ લીનાં રસીલા
 બ્રહ્મીમાં ભુરકી ભરી મોહન મંત્ર મારે છે બહુગરી
 ગૌરઅંગ રંગ દંગ દેવ સુંદરી—બની

સાહેલી-સુંદરી—

૯

સાહેલી-મીઠા મીઠા રસ ખાલા પાશે રસીલા લાલા
 સુંદર-અરે જારે જા જાણ્યા સહુ દંગ તમારા
 સાહેલી-આનંદે લેશે દેશે રસિકા રતિ લ્હાવા
 સુંદરી-જાણું ના કાંઈ બાઈ વેણુ શું વદો આવા
 સાહેલી-પ્રિયતમ તનમન હરનારા

નટખટ છલખલ ભરપુર રસખાણુ જ્ઞાન વાન
 સુંદરી-છોડો ચાજા-મીઠા

સુંદરી સરોજ—

૧૦

સુંદરી-હાંહારે દર્શન દેજે રે મુખ લેજે રે છળીલા પ્રીય પ્રાણુ
 સરોજ-હાંહારે હરહમ તારીરે રહ લાગીરે માર્યાં તે મોહખા
 સુંદરી-હાં પ્રીયતમ અનુપમ છો નગીના મારા તનમન છું કુરખાન
 સરોજ-હાં દીલભર અમુલ્ય છો હૈયાના હીરા મુખકર છો
 રસખાણુ—હાંહારે

સુંદરી-સોભાવ્ય શણગાર મારા તનમનના માલીક મારા
 સરોજ-પ્રીતિની પીયુષધારા પ્રીયતમના જીવન ખ્યાર
 સુંદરી-વારી વારી બઉં હું બલીહારીરે મન મોહન લાલા
 સરોજ-ખ્યારી ખ્યારી લાગે શી છબી તારીરે દીલ હરણી દારા
 સુંદરી-પાઈ છે પ્રીમ ખુટી
 સરોજ-દીધું છે દીલ લુંટી
 સુંદરી-એમ ?
 સરોજ-હા.
 સાહેલીઓ—

૧૧

ગરબો.

હારે ભાવ ધરીને ભભમી ભવ્ય ભારતી માતા
 દયામયી દેવી તમારાં જયકર ગીતો દેવતા માતા
 માતા તવ સૈજન્ય સાગર સૃષ્ટીપાર રેલી રહ્યો છે
 વિભુતીનો સૌરભ સુંદર લોકાલોકી રહેલી રહ્યો છે
 નમામી વિશ્વ વિજેતા દે સુખશાતા વહાલી વીધાતા—હાં
 જનુની અરજી ઉરમાં ધરને વરદા વીમલા કર્ણા કરને
 પરદેશી તણા હુમલા હરને જય કીર્તિ સુલેહ સદા મળને
 સહુ આર્ય મહા સુભ સંપ થને છળભેદ વીશાદ પ્રમાદ જને
 ચીરકાળ અમારું સ્વરાજ્ય રહે અમીવૃદ્ધી કરી દુષ્ટદવંદહો
 ધર્મનીતિ આતુરી હીંદને નિવાળે ઉન્નતીના શીખરે ભારત ખીરાળે
 ન્યારી ન્યારી બહોજલાલી આપો આઈ પ્રીય કરનારાં—હાં

ઈંદીરા—

૧૨

હાંરે રણધીરા શુરા રાજવીએ

રણમાં રંગાર્ધ થેલાં કીધાં—

તનમન વાડું હું મોતીડે વધાવું

માળ વિજયની ધરી ધાવું રે.

અમુલ્ય આ દેશની સેવા

કરી નામ અમરજ દીધાં

અમને તો વિરહભાણ દીધાં રે—

ઈંદીરા—

૧૩

હું પદ તને હરામી દુનીઆ નથી સદાની

જર જોર ને જીવાની સહુએ થવાની ફાની

સાચી સલાહ માનીરે કરણી કરો મબાની

મમતા મુકોને પ્રાણી સહુ અંતે ધુળધાણી

આ જીહી છંદગાનીરે સ્વપ્ના સમી લ્યો બાણી

કોઈ આજ કોઈ કાલે પરલોક પંથ ચાલે

જન્મદુત આવી બાલેરે દુનીયા ડુબી જવાની

૧૪

સુહાસીની-કેવો ખાધો ગોળ સાટે ગોળ હાંરે ધીક ધીક

હરાયા દોર હવે તમે હાથમાં આવ્યા ચોર

તમને જોઈ હંલાલ

ચાકળ હું-જોતો જ્યાં જોતો હતો હું તાલ તમે આવું જુહું

ચલાવેના આળ

(૧૮)

રાહુ-જુઓ મારા કરડી ખાધા ગાલ પુરાવો સાફ છે હાથ
 સુહાસીની-છટકામાં ઉઠર
 રાહુ-ફાવવા જતાં ફસાઈ પડયો
 પોકળ-આવી છે આફત આમ
 રાહુ-કેવી દીધી થાપ બેટાણ-
 પોકળ-પાણ આવી દગલબાણ-

અંક બીજો.

વારાંગનાઓ—

૧૫

જયવીર મહા રણધીર સીકંદરશાહ સદા જયવંત રહો
 દીલ રહેમતે પ્રેમથી પુર્ણ રહો બળ બુદ્ધિ પ્રતાપ અનંત રહો
 યશ સુયશ છવાઈ રહો તુજ ગાન ગુણીજન ગાઈ રહો
 તુજ આણુ અખંડ દીપાઈ રહો નીત મંગળ હર્ષ વધાઈ રહો

ગુણવંતી—

૧૬

ચન ગન થૈયા (૨) નાચો નચૈયા નાચો
 સાધીને સુરતાલ ગદીન ગીનધા (૩) હા હા
 તમે વેશ મઝાનો લાવ્યા
 રાહુમલ-તમે લાગો છો હડકાયા
 ગુણવંતી-તમે લલ્લા લાગમાં આવ્યારે
 ઠીક આવ્યા ખુબ આવ્યા બેશ આવ્યા
 પોકળ-લાફનો ખાવા માર-ચન ગન

ગુણવંતી—તમે પુરા નસીમશાળી

રાહુમલ—મળી તક સોનેરી સારી

પોકેળ—અમે કસ્યા બેઈ પરનારી રે હાય નારા
વોય નારી ઉફ નારી

ગુણવંતી—ઓરા આવોને લાલ

રાહુમલ—ગદી ગીનધા (૩) થનગન

ગુણવંતી— ૧૭

ઠાકોરશ્રી ઠેકાણે આવ્યા

બહુ પસ્તાયા દોડી દોડીને ધરાયા—ઠાકોરશ્રી

સુહાસીની—આશીરવાદે અર્થ સરેના લાયથી કામ સરે છે

એ ન્યાયે અમ સ્વભી નાથને જુગતીથી સપડાયા

શરમાવ્યા સમજાવ્યા—ઠાકોરશ્રી

ગુણવંતી—સીધી આંગળીએ ધીના સાંપડે

વાંકી બીજ પુખ્તએ શઠના સાથે શઠતા કરવી

એ જગ વચન વઢાયાં વંચાયા કહેવાયા—ઠાકોરશ્રી

ઘટીરા— ૧૮

બાંધી આશા પ્યારા તારા પ્રેમમાં

નષ્ટ આશા આજે મારા પ્રેમમાં

સખત મુશ્કીલ ધર્મ સાચા પ્રેમનો

ઝાલી આપું પ્રાણ પ્રેમમાં

જેને વીતી તેજ જાણે આ સીતમ

ઈઈ દીલની લાગી જવાળા પ્રેમમાં

દીલમાં આવે છે કે જોગણ હું જનુ

થઈ દીવાની દીનદારા પ્રેમમાં

પોકળ-ગુણવંતી— ૧૬

જેખેરે ફટકાથી જેખો (૨) પુરેપુરે હાં પોખેરે
તમે કરી નાંખોને ચોખો ફટકાથી જેખો

રાહુમલ-જેજેરે દુનીઆના લોકો જેયા જેવો મોકેરે
આની ક્યાં મુકવી પોકેરે દુનીઆના લોકો

શીયાળવું ઘર ઘણી થઈ ખેડુ ખંખે ખંખજ ચાલ્યુ

ગુણવંતી-જુઠ ખોલવા જાતાં જો જો ઉલટુ ઉંધુ માર્યું

પોકલ-અસલી પીટાય ખંદો નકલીયો હરખાય

રાહુમલ-ખેડ આંધળે કુટાયરે દુનીઆના લોકો-જેખેરે.

સુહાસીની-ગુણવંતી— ૨૦

જુઓ અમે અખળાના કામ,

અખળા પણ પ્રખળા કહાવીએ.

ચીજ અખયખ નૌતમ નારી,

નારી સંસારમાં સ્વર્ગની ખારી.

રંગમાં ઢંગમાં રસની ક્યારી,

લટકે મટકે કામજુગારી

જારી વીજારી ચરિત્ર ચક્ષાવોએ,

એક ઈશ્વારામાં દુનીયા ડાલીવીએ,

દટ્ટીમાં દુનીયા ડાલાવીએ

ઈદીરા—

૨૧

જળ દીલ ન હો કાળુમેં તો ક્યા મેરી ખતા હય ચેહ શાનેખુહાકુદ

અચ હય જો મહોખખતમેં કીસીને કહા હય આફતે હય ખલાહય

આઝારે મહોજ્જેતસે તો અદ્વાહી બચાએ યેહુ ખમ ન દીખાએ
 યેહુ દર્દ વહિ હય જસકી નહી કોઈ દવા હય બેકાર દુઆં હય
 શાયદાકો લગે કોનસે અંદાજ તો દેખે કુછ ગૌર તો કરો
 મરતા હય તો મરનેકે સીવા કોન જ્યા હય આખરકો કૃના હય

ટોપ

અંક ત્રીજો.

રજપુતો—

૨૨

શાંતી મળી સુલેહ થઈ ન્ય બોલો સહુ મહારાજ તણો
 જુગ જુગ જીવો શ્રી શહેનશાહ અવિચળ રાજને તાજ રહે
 હે શ્રી મોરારી મહેર તારી ભીતિ નીવારી છે સુખકારી
 અમન ચમન લ્હાવ લ્યો શાંતી.

ઈંદીરા—

૨૩

હાં....છેલા અલબેલા સાહેબા,

પુર—મોહની લગાડી લલના,

ઈંદીરા—થયા છે પતિ આ તનના

અરણુ શરણુ તમ તારણુ તરણુ મમ.

હાં....રડા રઢીઆળા શામળા-હાં છેલા

રતિને કામ જેમ એક રૂપ પ્રેમમાં છે

પુર—પુરના પ્રાણુ ખ્યારી ઈંદીરાના પ્રેમમાં છે

ઈંદીરા—રસીલા રામ મારા સર્વદા સમીપ રહેજો

પુર—સખની મમ ઉર્વશી સદા પ્રિતિનું દાન દેજો

ઘડી પણ નવ કરું ન્યારા મુખકર સુંદર વર મારા

મગન મગન મન વરસ્યો આનંદ ઘન

હાં.....રૂઠા રઢી આળા શામળા—હાં છેલા

સુંદરી—

૨૪

બની સુંદર અલખેલા લાલ, ધરીને બહાલ

આવો ઉમંગમાં

સરોજ—બન્યો આતુર અલખેલી આજ, સફળ કાજ

આનંદ અંગમાં—બની

નવલ પુરી લગાડી તું કૃતાર્થ કરી

સુંદરી—નવલ વેલી પ્રેમ તરૂં વર સાથ વરી

સુણી અમૃત સમ વેણ પ્રાણ છે શુભતાન

પ્રીતિ તરંગમાં બની સુંદર—

કામણ કર્યા શાં કડોને છબીલા, ભામાને લોળવી આમ

સરોજ—ઉત્તમ અમુલા શુભે કરીને, ગોરી કર્યો તેં શુભામ

સુંદરી—મુખના મધુરા જાણ્યો જાણું છું ધુતારા—બની.

નાચનારીઓ—

૨૫

બાલી લોલી પડાસણ દે ગાલીયા

તોડે શરમ કુછ ન આવે પત જાવે

હસાવે સખ નારીયાં—બાળી લોળી

મેંદી લગાકર દ્વાર ઠાડી પડાસણ

ક્યારે સમજ કે ઉસે ખ્યારે રસિકરાજ

દીની હાથોપે તુને તાલાયાં—બાળી.

ચહુ—

૨૬

આકૃતનો જમાનો આવ્યો ભારે ઉપજ્યો લે,
નથી ઉગરવા આરો ચારો આમ આકૃત છે

પોકળ—ઢોર હરાયા ડબે પુરાયા અંકે નંગ બે
કડાં લોઢાનાં જડયાં હાથમાં ઠણકણ ઠણકણ કે
પાપી કયાં જઈને કે તેને કોઈ દાદ નાદે
ચારો આમ આકૃત છે

સરોજ—કરણી તેવી પાર ઉતરણી ખોદે તેજ પડે
ભલાં ભુંડાંનો બદલો ભગવત દીધા વીના નારે—પાપીકયાં

એફ્રિટયન—વેશ કર્યા બહુ રૂપી બનીયા લંપટતા કાજે
મોટાં ઘરના થયા પરોણા સપડાયા અંતે
હવે કોઈ દાદ નાદે તારો થયો પાપથી ખે—ચારો આમ

શંદીરા—

૨૭

થવાનું ના થવાનું કહે, નબુમી કોણ એવો છે,
ન બાણ્યું જાનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે ?
હતી શલ્યા રૂપે અહલ્યા, જગતમાં વાત બહોર છે,
ન બાણ્યું જ્ઞાની જ્ઞાતમે, સવારે શું થવાનું છે ?
હતા કૌરવ અને પાંડવ, જગતમાં મહાબળી ચોદા,
ન બાણ્યું ભીષ્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?
રમ્યા ભુગટું સહુ સાથે, વિભુતી સો ગયા હારી,
ન બાણ્યું ધર્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલાં પુસ્તકો શ્રી તીલક નાટક સમાજને મુકામ જ્યાં હોય ત્યાંથી મલશે. જેઓ સાહેબોને જોઈતાં હોય તેઓએ રોકડી કીંમતથી મંગાવી લેવાં. વેલ્યુ-પેપલ અથવા નોટપેટ કાગળ રાખવામાં આવશે નહીં.

રૂઢીણી સ્વયંવર	રૂ. ૦-૪-૦
સતી સતીતા	રૂ. ૦-૪-૦
અલ્યાખાદ	રૂ. ૦-૪-૦
અજીત	રૂ. ૦-૪-૦
શ્રી સિદ્ધ સત્યેન્દ્ર	રૂ. ૦-૪-૦
ચંદ્રગુપ્ત	રૂ. ૦-૪-૦
સત્રાટ અશોક	રૂ. ૦-૪-૦
આત્મજ્ઞા	રૂ. ૦-૪-૦
મહાત્મા તુલસીદાસ	રૂ. ૦-૪-૦
યોગમાયા	રૂ. ૦-૪-૦
વીર કેશરી	રૂ. ૦-૪-૦
મેલમચુરી	રૂ. ૦-૪-૦

શ્રીમનજીવલ જોડારદાસ દલાલ.

માલિક:—શ્રી તીલક નાટક સમાજ

